

Anmeldelse

ISOMAE JUN'ICHI, *Religious Discourse in Modern Japan: Religion, State, and Shintō*, Brill 2014, 474 sider, € 171

Isomae Jun'ichi er en ganske internationalt orienteret japansk religionsforsker. Ud over at være elev af den måske mest kendte af slagsen (nemlig af Shimazono Susumu, Tokyo University), har han haft samarbejde med Japanspecialister som Helen Hardacre, Brian Bocking, Lucia Dolce og Klaus Antoni og religionsforskere som Tim Fitzgerald, Russel McCutcheon, Tomoko Masuzawa, David Chidester, Richard King og Henk de Vries. Han har ved forskningsophold i Vesten studeret postkoloniale teorier, og den 'kritiske religionsforskning' er del af hans virke, senest som professor ved International Research Center for Japanese Studies i Kyoto. Denne bog er en engelsk oversættelse af hans doktordisputats fra 2010, med revisioner tilpasset serien *Dynamics in the History of Religion*, der i sig selv er et interessant projekt fra Ruhr Universitet i Bochum omhandlende religionshistoriske transformationer i øst og vest.

Ud over at være empirisk fokuseret på Japan er bogen også et bidrag til en generel teoretisk diskussion af religionsbegrebets relevans i en ikke-europæisk kontekst. De første to kapitler er således en grundig indføring i og diskussion af dette generelt indenfor både den 'vestlige' og japanske religionsforskning samt udfordringer med den sproglige og kulturelle oversættelsesproblematik, som 'religion' siden Japans åbning mod vesten fra 1868 (med Meiji-restaurationen) og frem. Den udfordrende tankegang, at der med et sådant begreb forudsættes forskel mellem 'religion' og 'ikke-religion' samt mellem distinkte religioner, blev med stærk protestantisk inspiration forhandlet til et kompromis i det japanske ord 'shūkyō', der også i dag er både det analytiske begreb og den udbredte term for 'religion'.

Foruden at diskutere forskere som Inoue Tetsujirō (om religion og filosofi) og Japans første 'rigtige' religionsforsker Anesaki Masaharu (1873-1949) og dennes indplacering i sammenlignende religionsstudier, sættes forhandlingen af religionsbegrebet og dets status ind i også andre socio-politiske kontekster. Det gælder ikke mindst i Shōwaperioden frem mod 2. Verdenskrig, fokus for kapitel 3. Shinto blev da som 'stats-shinto' (*kokka shinto*) i modsætning til 'sekt-shinto' (*kyōha shinto*) og 'helligdoms-shinto' (*jinja shinto*) ikke betegnet som religion, hvilket kunne legitimere en nationalistisk ideologi med kejseren som symbol – indtil amerikanerne efter krigen fik forfattet en ny grundlov, hvori religion (igen) blev defineret som individuel tro, uden kejser og shintonationalisme. Shintoforskningens adskillelse fra religionen (og ikke mindst den nationalistiske del deraf) har været en lang proces, og kritikere påpeger, at megen af denne forskning stadig er influeret af nationalistisk

historie- og religionsforståelse. Isomaes fyldige gennemgang af forskningshistorien er både fair og kritisk.

Kritik retter han også mod andre forskere med udgangspunkt i Aum-affæren i 1995. Aum Shinrikyō var en nyreligiøs bevægelse, hvis apokalyptiske visioner endte ikke bare i giftgas-angreb i Tokyos metro, men også i efterfølgende generel kritik af religion i befolkningen – undersøgelser har vist, at mange i dag forbinder religion med noget farligt, ikke mindst med associationer til Aum-affæren. Isomae kritiserer japanske religionsforskere for at have været for lidt opmærksomme på "how ideology can become a social phenomenon", måske fordi "religious studies scholars have been much concerned with their aspirations for an idealized 'religion'" (s. 146). Også filosoffer fra Kyoto Skolen samt religionsantropologer får en sidebemærkning med på vejen både om deres Japan-centrerede (læs: stærkt nationalistiske) verdensfilosofi og om deres kolonialistiske anskuelser (s. 200). En stor del af forskningen i religion i Japan er i dag stadig er rammet ind af emic normativitet, og selv om også de mange buddhistiske universiteter producerer solidt filologisk og historisk arbejde, er den religionskritiske tilgang stadig relativt uopdyrket, og ifølge Isomae noget, der først for alvor begyndte at se dagens lys fra 1990'erne med introduktionen af Michel Foucault. If. Isomae demonstrerede Aum-affæren den problematiske kobling mellem "extremely emphathetic attitudes toward religion in general, that is, toward *sui generis* religion" (s. 214) og en religionsforståelse baseret på "normative research" og "religious experience", endog med forskere, der "had a connection with Aum Shinrikyō" (s. 215).

Isomae skriver sig frem til en position, der både negerer objektivisme og subjektivisme, med en forkærlighed for diskursanalytisk historicering af forskningen (med eksemplet, at etableringen af Japanese Association of Religious Studies i 1930 skal ses som udtryk for et politisk og nationalistisk projekt). En sådant ræsonnement går bagom eurocentrisk og japanocentrisk religionsforskning, endda med et "potential to serve people outside Japan" (s. 229). I epilogen lægger han da op til at en sådan forskning, der hverken er orientalistisk eller occidentalistisk, skal være interdisciplinær og i dialog med ikke-akademikere, "especially those who deal with the problem of violence and death on a daily basis" (s. 339). De noget løse tanker glider lidt ud i sandet og kunne godt fortjene mere stringens og konsekvens. Ellers må man sige, at værket både er et tungt og godt bidrag til forskningstraditionen. Med sine næste 100 siders referencer fungerer den ligeledes som et gedigent introduktionsværk til væsentlige aspekter af japansk religion og forskningshistorie. Det er bøger som denne, der også i en 'vestlig' religionsforskning bør inddrages til mere generelle religions-teoretiske diskussioner.

Jørn Borup, lektor, ph.d.,
Afdeling for Religionsvidenskab, Aarhus Universitet,
jb@cas.au.dk